

ԱՄՍԱԳԻՐ ԼՈՒՄԱՆ

Այսօր Լուման մտնում է իւր տասներորդ տարեշրջանը և հրատարակում ենք ամսաթերթ Լումայի առաջին համարը:

Լումայի նախկին համարների բովանդակութիւնը ինքը կարող է վկայել իւր համար, թէ որքան նա մի կարեւոր հայկական հրատարակութիւն է եղել: Այո, մեր տուած նիւթերը մօգայական չեն եղել. մենք շատ լաւ գիտենք, որ մեր թերթի բովանդակութիւնը մատչելի էր գլխաւորապէս գրականութեամբ և պատմութեամբ հետաքրքրուող մարդկանց. ներքեւ՝ թուղթիկ յիշողութեամբ առաջ բերած Լումայի անցեալ ինն տարուայ ընթացքում հրատարակուած նիւթերի ցանկից ընթերցողները կտեսնեն, թէ ինչ ուղղութեան ենք հետևել մենք, ինչ ընտիր ոյժերի օգնութեամբ ենք գործել և թէ որ աստիճան լուրջ է եղել Լումայի բովանդակութիւնը:

Վիպական-գեղարուեստական մասում մենք տուել ենք ռուսահայ ամենանշանաւոր գրողների գեղարուեստական երկերը. օր. Պոռչեւսկի՝ Կնուները, Վարդի իւղը մահաբեր, Յանոսը. Մուրացանի՝ Անդրէաս երէց պատմական վէպը, Առաքեալը, Նոյեան ագաւալը, Գթութեան քոյրեր, և այլն. Զիւլփանզադէի՝ բոլոր վերջին գործերը, օր. Վարդան Ահրումեան վէպը, Հաւատարիմ ընկերներ, Գաղափարի գերին են. Փախազեւանի՝ Հաղար և մի գի-

շերային զրոյցներ, Ալէմգիր, Աղէրֆէզա վէպերը. Յով. Յովհաննիսեանի և ուրիշների բանաստեղծութիւններն ու պօէմաները. Գաւառ-Քաթիպայի՝ Անիի առումը և ուրիշ բանաստեղծութիւններ. Տաճկահայ վիպասանները՝ Դոքտեանի Արտաշէս առաջին անտիպ դրուածքը և այլն և այլն:

Պատմական յօդուածներին մենք միշտ պատուաւոր տեղ ենք տուել «Լուսմայ»-ի էջերում և այդ կողմից չեն պակասել մեզ լաւագոյն ոյժեր. — մենք հրատարակեցինք յայտնի գիտնական Նորայր Բիւզանդացոյ պատմական ուսումնասիրութիւնները, Քարաւեանի՝ Հայերը Բիւզանդանայում և Հարիւր տարի առաջ խիստ կարեւոր յօդուածները, Ե. Չախալիզի բազմաթիւ պատմական դրուածքներն ու կենսագրութիւնները, Նորա բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնները մեր ամենահամակրելի դրագէտ Մ. Նալբանդեանի կեանքի և գործունէութեան մասին, Կոստանեանի՝ Եղիշէի պատմութեան ընագիրն ու Շարժի տարեգրութիւնը Հայոց մէջ, Արշակ Տէր-Միքէլեանի պատմական և բանասիրական հետազոտութիւնները, Եղեանի՝ էլմիածնի մայր Աթոռի և ռուս կառավարութեան յարաբերութիւնների սկիզբը, Կ. Պօլսի մի յայտնի գրագէտի (ըննասէր) եկեղեցական-պատմական դրուածքները, այնուհետեւ մի շարք պատմական երկեր՝ Տփլիսի աւերումը աղա Մահմադ խանի ձեռքով, Պարսից տիրապետութեան վերջին տարին և այլն և այլն:

Ժողովրդագրական բաժնում հրատարակել ենք Բաֆֆիի Երկու ամիս Սիւնեաց և Աղուանից աշխարհներում ընդարձակ յօդուածը, մի ճանկահայ գրողի «Մշոյ աշխարհ» ընդարձակ տեղագրութիւնը, Քաջքերումն ու մանրակրկիտ յիշողութիւնները և ուրիշ բազմաթիւ ժողովրդագրական նիւթեր:

Մատենագրական և մատենախօսական բաժինները միշտ զարգարել են մեր լաւագոյն գրողներ՝ Գար. Ենգիբարեան՝ իւր ըննադատական անաչառ ուսումնասիրու-

Թիւններով, Իս. Յարութիւնեան իւր բանասիրական
 յօդուածներով և Բրիյը իւր մատենախօսութիւննե-
 րով, Մին. Բերբերեանը իւր դրականութիւն և կեանք
 յօդուածների հետաքրքրական շարքով, որ մեզ ծանո-
 թացնում է հայ և ռուս գրական աշխարհի հետ: Մեյ-
 րան. Մուրասեանը իւր Պետրոս Շանշեան կենսագրու-
 թեամբ, Ս. Մանդիկեան՝ իւր բարոյախօսական յո-
 դուածներով, Ա. Չիլիկյանեան Եւրոպական կեանքի ու-
 սումնասիրութիւններով, Ղ. Աղայեան եւ Ռ. Խանազա-
 րեան Բէլլամիի յայտնի վէպի թարգմանութեամբ, մի
 շարք թարգմանիչներ եւրոպական և ռուս վէպերի թարգ-
 մանութիւններով, և այլն և այլն:

Տալով այսպէս բազմակողմանի նիւթ և հրատարա-
 կելով մի ընծաժառանգ գրական-պատմական հանդէս,
 իննը տարի շարունակ մենք ամեն դժուարութիւն յանձն
 ենք առել մեր սիրած գործին անձնութեամբ ծա-
 ռայելու: Իննը տարի մենք կռուել ենք նիւթա-
 կան սղութեան, հայ մարդու անընթերցասիրութեան,
 հայի նեղ և չարամիտ կուսակցական ոգու հետ, զոհել
 ենք մեր թէ ֆիզիքական և թէ մտաւոր նյութերը, բայց
 չենք ընկճուել ոչ մի դժուարութեան առաջ հայ լեզուի
 տարածման, հայ գրականութեան պահպանութեան համար
 աշխատելու և հայ ժողովրդի ինքնագիտակցութեան զար-
 գացման մերովսանն նպաստելու համար: Մենք շատ լա-
 գիտենք, որ այս վիճակը անբաժան է եղել հայութեան
 համար վաստակող, նորա թագ ու պարծանք կազմող
 ամեն մատենագիրներից, սկսած Խորենացուց մին-
 չև մեր օրերը: Արեւիկեան և Նազարեան, Նալբանդեան
 և Պատկանեան, Ռաֆֆի և Պարոնեան իշան գրական
 ասպարէզից նիւթական յետին կարօտութեան մէջ:

Սակայն մենք հաւատում ենք յառաջագիմութեան
 օրէնքին և վստահ յուսով սկսում ենք ամսաթերթ ձու-
 մայր-ի հրատարակութիւնը առաւել մեծ եռանդով: Մեզ
 թւում է, թէ այժմ, երբ մամուլի ազատութեան մասին

խօսքերն ըստ երևութին դրական օրէնք են դառնալու, երբ պետութիւնը բարւոք է համարում իւր հպատակ ժողովրդների էական շահերի ուսումնասիրութեան աւելի մեծ չափով գոհացում տալու, երբ միւս կողմից հետեւաբար մամուլը զօրեղ հասարակական գործօն է դառնալու, մեր հանդէսը, իւր լուրջ աշխատակիցների ստուար խմբով, որոնք երկրի ազգաբնակչութեան պատմութեան և գրականութեան քաջ ծանօթ մարդիկ են, մի որոշ ծառայութիւն կարող է մատուցանել մեր ժողովրդին, նորա էական շահերին:

Ոչ ոք հայ հանդէսներից չի կարող այնքան պարծենալ իւր աշխատակիցների անուններով, որքան «Լուսման»:

Առաջ մեր հանդէսը իբրեւ նախ վեցամսեայ և ապա երկամսեայ հրատարակութիւն, այլ նպատակներ և ծրագիր ունէր. նորա առաջին և զլխաւոր նպատակըն էր բացի գեղարուեստական ճաշակ զարգացնելուց՝ մեծ չափով ծառայել մեր ժողովրդի պատմութեան և ժողովրդագրութեան ուսումնասիրութեան, իսկ այժմ, հետեւելով միևնոյն նպատակին, մենք յայտնի չափով փոխում ենք «Լուսմայի» բովանդակութիւնը և այսուհետեւ, բացի գրականական նիւթեր տալուց, մենք որոշ ուշադրութիւն պիտի դարձնենք նաև առօրեայ կենսական խնդիրներին: Այս նպատակով էր, որ մենք, «Լուսման» ամսագիր դարձնելով, աւելացրինք և մի նոր բաժին—նեոքիկն տնտեսական, ուր մենք պիտի աշխատենք լուսաբանել թէ ընդհանրապէս ուսական և թէ մեր կեանքին վերաբերեալ հասարակական, տնտեսական, օրէնսդրական, գրական և պատմական խնդիրները: Մենք ուրախութեամբ տեղ պիտի տանք մեր հանդիսում և այն բոլոր դրուածներին, որ մեր հարեան ազգերի կեանքից տեղեկութիւններ կամ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կպարունակեն:

Մեր նշանաբանը լինելու է՝ կանոնաւոր յառաջադիմութիւն, ճշմարտութեան հաւատ, օրինաւորութիւն և

հարեւան ազգերի հետ կատարեալ խաղաղ կենակցութիւն և համերաշխ զարգացումն: Մենք կատարելապէս համոզուած ենք, որ մեր կեանքում տեղի ունեցող չարիքների մեծագոյն մասի պատճառները բղխում են այն անմիտ և նեղ կուսակցական հակումներից, որոց ազդեցութեան տակ դործում են շատերը, Հասել է ժամանակը, որ մեր ընթերցող դասակարգը գիտենայ յարգել և լսել ճշմարտութիւնը ամեն մի անկեղծ հայի բերանից և որ ամեն մի իսկական և մտածող հայ իրաւունք ունի իւր լուսման գցելու ազգային յառաջագիմութեան գանձանակի մէջ:

Ահա այս հաւատով և սկզբունքներով գալիս ենք հրատարակելու վերադիմումաժ «Լուսման», լիայոյս միանգամայն, որ հայ հասարակութիւնը, որը մինչև այսօր էլ բաւականաչափ գնահատել է մեր հանդիսի լուրջ բողոքականութիւնը և ոգին՝ չի զլանալ մեզ այսուհետև ևս կարեոր խրախուսանք, որին անկասկած կարօտ է մեր մտաւոր դործունէութեան տառասկոտ ասպարիզում ամեն մի հասարակական դործիչ:

ԳԻՒՏ Ա. ՔԱՀ. ԱՂԱՆԵԱՆՑ